

NOTA

Staten-generaal Industrie

Projectvoorstel “Carbon footprint van de Vlaamse veehouderij: meten is weten”

Nota naar aanleiding van de oproep van Minister-president Peeters aan de SALV tot eenzelfde transitieoefening als diegene waartoe de industrie werd opgeroepen in de Staten-Generaal Industrie van 05 februari 2010

Inhoudstafel

<i>Inhoudstafel</i>	3
1 Situering	4
2 De voedselketen in Vlaanderen	5
3 Ontwikkelingen in de voedselketen	7
3.1 10 pijlers van de voedselketen	7
3.2 Ketenoverleg	9
3.3 Ketenbenadering voor biologische producten	9
4 Uitdagingen voor de voedselketen	9
4.1 De EU 2020-strategie	9
4.2 Globale uitdaging: klimaatverandering	11
5 Klimaatuitdaging: meten is weten in de voedselketen	13
5.1 Kennislacune carbon footprint	13
5.2 Onderzoeksproject "Carbon footprint van de Vlaamse veehouderij, Meten is weten"	14
6 Conclusie	15

1 Situering

Op 08 maart 2010 riep de Minister-president de SALV op tot eenzelfde transitieoefening als diegene waartoe de industrie werd opgeroepen in de Staten-Generaal Industrie van 05 februari 2010. Op 26 maart vormde deze vraag voorwerp van discussie tijdens een SALV-zitting. Op 07 mei besloot de Raad uitvoering te geven aan deze oproep. Tijdens de SALV-zitting van 25 juni 2010 werd voorliggende nota toegelicht en bediscussieerd.

De nota besluit bij een voorstel van project, waarin een meetinstrument voor Vlaanderen ontwikkeld wordt dat de carbon footprint van Vlaamse land, tuinbouw- en visserijproducten of productgroepen vanuit een ketenbenadering weet te bepalen. In eerste instantie wordt gefocust op de veehouderij. Het meetinstrument dient transparant, maatschappelijk gedragen en op internationale standaarden gebaseerd te zijn. Het ontwikkelen van een dergelijk instrument is volgens de SALV van strategisch belang voor een verdere duurzame ontwikkeling van de voedselketen in Vlaanderen.

Voorafgaand aan het voorstel van project situeert de nota de voedselketen in Vlaanderen, de meest recente ontwikkelingen (10 pijlers van de voedselketen, ketenoverleg) en de toekomstige uitdagingen. Deze laatste zitten vervat in de EU2020-doestellingen, waarvan de klimaatuitdaging als globale en belangrijkste geldt. Uit dat laatste volgt dan ook het voorstel van project.

De nota is geen weerslag van een visie op transitie van de Vlaamse land- en tuinbouw maar beoogt de aanzet te geven tot een direct implementeerbaar en concreet voorstel van project in het kader van de Staten-generaal Industrie.

2 De voedselketen in Vlaanderen¹

Volgens het Landbouwrapport 2008² wordt de structuur en dynamiek van de land- en tuinbouwsector steeds meer bepaald door de relatie met de rest van de keten. Naast de land- en tuinbouwsector spelen vooral de agrarische toelevering, de voedingsindustrie en de handel een belangrijke rol in het agrobusinesscomplex (ABC). Kredietinstellingen, de overheid, belangenverenigingen, onderzoek en scholing vervullen een ondersteunende functie.

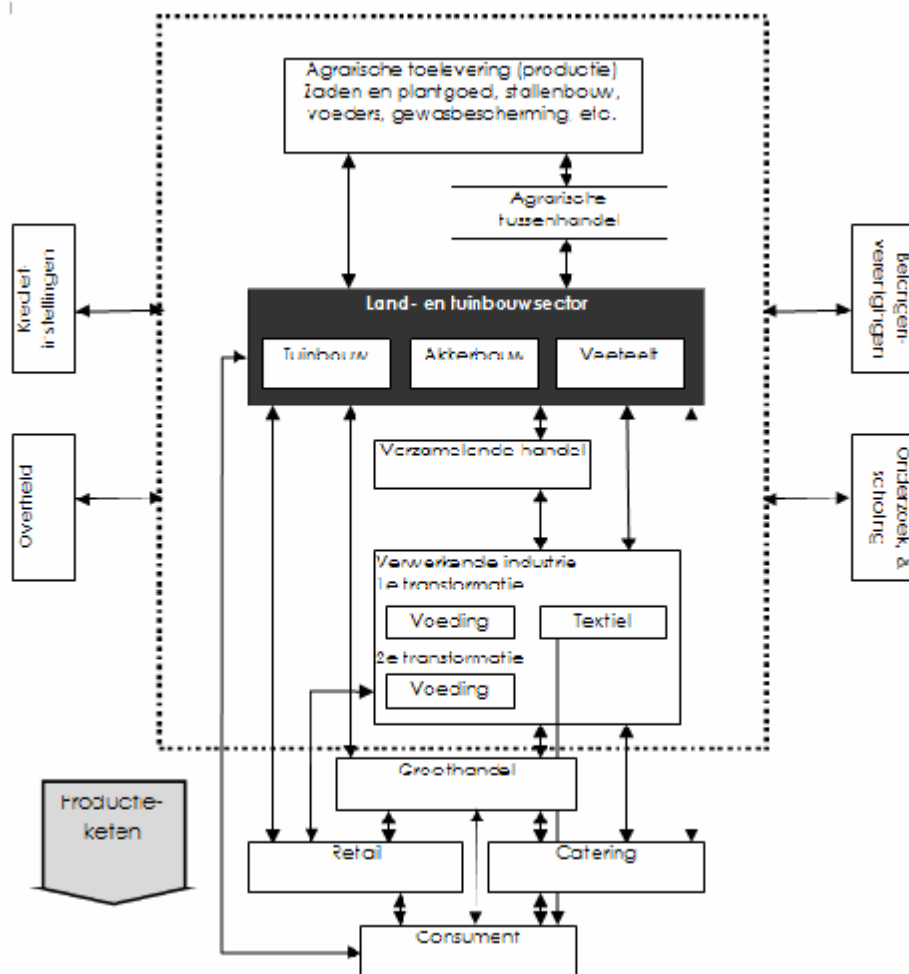
Het ABC wordt gedefinieerd als ‘de direct en indirect samenhangende economische activiteiten verbonden met productie, verwerking en afzet van een agrarisch product, met inbegrip van de met de agrarische productie samenhangende toeleverende en dienstverlenende bedrijven (Viaene et al., 2001). Het ABC is verwant met de toeleveringsketen of supply chain, maar onderscheidt zich ervan doordat het ook rekening houdt met relevante relaties die zich strikt genomen buiten het afzetkanaal situeren (voor een definitie van de keten, zie Beamon, 1999).

Het Vlaamse agrobusinesscomplex telt in 2006 ongeveer 45.500 bedrijven. De land- en tuinbouwsector maakt ongeveer 76% van het Vlaamse ABC uit. Het resterende percentage bestaat voornamelijk uit bedrijven uit de voedingssector en de groothandel in landbouwproducten. Het Vlaamse ABC maakt in 2006 ongeveer 11% van het totale aantal actieve bedrijven in Vlaanderen uit. De meeste ABC-bedrijven zijn gelegen in West-Vlaanderen (28%) en Antwerpen (26%). Daarna volgen Oost-Vlaanderen (22%), Vlaams-Brabant (17%) en Limburg (7%).

In 2006 creëerden de Vlaamse ABC-bedrijven 48,5 miljard euro omzet, wat een stijging van ongeveer 13% is ten opzichte van 1995. Met deze omzetcijfers neemt het Vlaamse ABC ongeveer 80% van de totale ABC-omzet in België voor zijn rekening. De voedingssector binnen het ABC is verantwoordelijk voor meer dan 53% van de totale omzet van het Vlaamse ABC. De actoren binnen de Vlaamse ABC-keten (exclusief de zelfstandigen) creëerden in 2006 samen ongeveer 5,9 miljard euro aan toegevoegde waarde. Net zoals bij de omzet is het duidelijk dat het steeds kleiner aantal bedrijven steeds meer toegevoegde waarde produceert.

¹de focus ligt producten uit de land- en tuinbouw, evenzo zou deze oefening ook voor visserij kunnen gemaakt worden

²<http://lv.vlaanderen.be/nlapps/docs/default.asp?id=1125>

Figuur. Voorstelling van het agrobusinesscomplex als onderdeel van de voedselketen³⁴

Het Vlaamse ABC omvatte in 2005 volgens de statistieken van de RSZ ongeveer 103.000 werknemers. Aangezien hierin de zelfstandigen niet vervat zitten, geven deze cijfers een zeer partieel beeld van de tewerkstelling in het Vlaams ABC, zeker wat betreft de land- en tuinbouwsector, de veterinaire diensten en de voedingsindustrie. Van de loontrekkenden in de ABC-sector werkt 62 % in de voedingssector, 15 % in de land- en tuinbouw en 7 % in de groothandel en handelsbemiddeling.

De totale Belgische handel in landbouwproducten kent een duidelijk positief handelssaldo. Zowel in- als uitvoer vertoont een duidelijke stijging. In 2007 is de totale uitvoer goed voor 30 miljard euro, terwijl de invoer van landbouwproducten 26,7 miljard euro bedraagt. Het aandeel van de in- en uitvoer van landbouwproducten in de totale Belgische handel bedraagt

³³ Van Dingenen K., Wautelot A., Vermeire B. & Gellynck X. (2008) *Analyserapport voor het agrobusinesscomplex in Vlaanderen*, Departement Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel (<http://lv.vlaanderen.be/nlapps/data/docattachments/Analyserapport%20voor%20het%20agrobusinesscomplex%20in%20Vlaanderen%20def%20.pdf>)

⁴ Voor visserij kan eenzelfde schema opgemaakt worden

respectievelijk 8,9 % en 9,6 %. Opvallend is dat de agrarische sector één vierde van het totale Belgische handelsoverschot vertegenwoordigt. Bij de opsplitsing van de handel in landbouwproducten met EU-lidstaten en met niet-EU-lidstaten valt op dat 73,9 % van de ingevoerde landbouwproducten uit de EU afkomstig is en dat 85 % van de uitgevoerde landbouwproducten binnen de EU wordt afgezet. Frankrijk is zowel voor in- als uitvoer onze belangrijkste landbouwhandelspartner, gevolgd door Nederland en Duitsland. Het Verenigd Koninkrijk en Duitsland dragen het sterkst bij tot ons agrarisch handelsoverschot. In de EU staat België op de vierde plaats voor de landbouwuitvoer en op de zesde plaats voor de landbouwimport.

3 Ontwikkelingen in de voedselketen

Zowel op economisch, sociaal als ecologisch vlak zijn er zeer recente een aantal ontwikkelingen in de voedselketen vast te stellen. Eind 2008 werd een charter “10 pijlers van de voedselketen” ondertekend en werd in het kader van het lopende ketenoverleg het streven naar een duurzame ontwikkeling van de hele agrovoedingsketen bekrachtigd. Specifiek voor de biologische keten werd er recent in Vlaanderen nog het project ‘Bio zoekt Keten’ opgestart.

3.1 10 pijlers van de voedselketen

Eind 2008 ondertekenden de landbouworganisaties (Boerenbond, FWA en ABS), de mengvoederfabrikanten (BEMEFA-APFACA), de voedingsindustrie (FEVIA) en de distributie (FEDIS) een charter met als titel "Milieubeleid - 10 pijlers voor de voedselketen"⁵. In dat charter engageren alle actoren zich om maatregelen te nemen om de milieu-impact van alle voedingsproducten te beperken. Zo dragen zij bij tot een algemeen duurzaam voedingsbeleid. Het charter kan worden samengevat in 10 pijlers:

- Verminderen van de milieu-impact. De actoren van de voedselketen spannen zich in om maatregelen te nemen die de milieu-impact van de voedingsproducten voorkomen en beperken, bijvoorbeeld door hulpbronnen zoals energie en water rationeel aan te wenden, milieuzorgsystemen te implementeren of goede landbouwpraktijken toe te passen.
- Minder niet verbruikte voedingsmiddelen. De actoren van de voedselketen passen logistieke systemen en technieken toe om de hoeveelheid niet verbruikte voedingsmiddelen te beperken. Meer bepaald leveren ze inspanningen om verliezen bij oogst, opslag en verwerking van basisproducten te beperken. Tevens nemen zij maatregelen om de verpakkingen (bv. hun formaat), de houdbaarheid van de producten en de vermelding hiervan te verbeteren. Al deze acties hebben als doel verspilling te beperken. Indien er desondanks toch overschotten zijn, worden ze maximaal bezorgd aan liefdadigheidsinstellingen, gebruikt als diervoeder, gecomposteerd tot bodemverbeteraar of gebruikt als bron van hernieuwbare energie. Hierbij blijft de productveiligheid steeds gewaarborgd.
- De totaliteit van de keten. De totaliteit van de voedselketen, inclusief grondstoffen en hulpstoffen, wordt in rekening genomen om een globale reductie van de milieu-

⁵ <http://www.nice-info.be/BENL/site/nieuws-detail.aspx?vPK=6&page=0>

impact te verwezenlijken. De actoren van de voedselketen engageren zich om, waar aangewezen, gemeenschappelijke acties te nemen. De samenwerking tussen de verschillende schakels wordt bevorderd teneinde de administratieve lasten tot een minimum te beperken.

- Effectiviteit en efficiëntie. De actoren van de voedselketen verbinden zich ertoe om de milieu-impact van hun activiteiten en hun producten te evalueren. Relevante analyses moeten het mogelijk maken om de voornaamste factoren te identificeren die een invloed hebben op de milieu-impact langsheen de keten. Bij de keuze van milieumaatregelen moet zowel rekening gehouden worden met hun economisch als met hun milieurendement zonder buitensporige kosten voor de bedrijven en de maatschappij.
- Innovatie. De actoren van de voedselketen zullen verder gebruik maken van wetenschappelijke en technologische expertise om innovatieve technieken en alternatieve werkmethoden te ontwikkelen die de milieu-impact van de voedselketen kunnen verminderen.
- Informatie De actoren van de voedselketen engageren zich om te informeren over milieu-aspecten gelinkt aan voedingsproducten met inbegrip van de reeds verwezenlijkte milieuverbeteringen. De administratieve lasten die voortvloeien uit de informatie-uitwisseling tussen de verschillende schakels moeten zo beperkt mogelijk gehouden worden. De informatie naar de consument, moet objectief, juist en verstaanbaar zijn. Ze moet bovendien een duidelijke toegevoegde waarde hebben. Rekening houdend met de complexiteit van milieu-informatie zullen verschillende aangepaste informatiekanalen gebruikt worden.
- Dialoog en partnership. De actoren van de voedselketen zullen hun expertise ter beschikking van de autoriteiten stellen. Zij zullen openstaan voor dialoog met alle betrokken partijen. De actoren van de voedselketen vragen een partnership met de overheden bij de ontwikkeling van beleidsinitiatieven tot beperking van de milieu-impact van de voedingsproducten.
- Internationale en Europese context. De actoren van de voedselketen vragen dat elk regelgevend initiatief dat genomen wordt door de autoriteiten rekening houdt met de Europese en internationale context zodat het concurrentievermogen van de ondernemingen niet aangetast wordt. Ze vragen de overheid om vrijwillige initiatieven van de actoren van de voedselketen aan te moedigen door ze te erkennen en te ondersteunen.
- Evaluatie. De actoren van de voedselketen engageren zich om op regelmatige basis de effecten van hun milieubeleid evenals de in dit kader genomen maatregelen te evalueren. Indien nodig worden de ondernomen acties aangepast om beter te beantwoorden aan de objectieven.
- Alle producten hebben hun plaats. De actoren van de voedselketen stellen een zeer gevarieerd gamma kwaliteitsvolle producten ter beschikking van de consument. Ieder voedingsproduct moet zijn plaats krijgen in de mate dat elke actor van de voedselketen zich inspant om de impact van de producten op het milieu te beperken.

3.2 Ketenoverleg

In mei 2010 resulteerde het ketenoverleg tussen de landbouworganisaties, de distributiesector en de voedingsindustrie in het ondertekenen van een gedragscode voor goede handelspraktijken⁶. De gedragscode voorziet in een aantal principes zoals het uitwisselen van algemene marktinformatie en consumptietrends. Op die manier kan het aanbod beter afgestemd worden op de vraag.

Daarnaast engageerden de ondertekenaars van de code zich ook om zich als partner te gedragen in een streven naar een duurzame ontwikkeling van de hele agrovoedingsketen. Daarbij is er aandacht voor zowel economie, milieu als maatschappij.

3.3 Ketenbenadering voor biologische producten

In juni 2008 stelde de Vlaamse minister bevoegd voor landbouw het Strategisch Plan Biologische Landbouw 2008 - 2012 voor aan de pers. Met als ondertitel De biologische landbouw; partner voor een duurzame toekomst, vormt dit plan het beleidskader voor de volgende vijf jaren.

Een van de acties die uit dit plan voortvloeide, is het recent opgestarte 'Bio zoekt Keten', een project van BioForum Vlaanderen in samenwerking met Boerenbond en ABS. Het project wil de vermarkting van biologische producten en de integratie van producten uit omschakelende landbouwbedrijven vergemakkelijken. Nieuwe initiatieven rond marktontwikkeling zullen financieel en logistiek ondersteund worden.

Het project 'Bio zoekt Keten' wil werk maken van duurzame afzetstructuren voor biologische producten. 'Bio zoekt Keten' is een tweede samenwerkingsverband tussen BioForum Vlaanderen, Boerenbond en ABS en een vervolg op 'Bio zoekt Boer'.

4 Uitdagingen voor de voedselketen

4.1 De EU 2020-strategie

De Europa 2020 strategie⁷ is gebaseerd op drie samenhangende en elkaar versterkende prioriteiten: slimme groei – voor een economie op basis van kennis en innovatie; duurzame groei – voor een koolstofarme, concurrerende economie waarin zuinig wordt omgesprongen met hulpbronnen; en groei voor iedereen – voor een economie met veel werkgelegenheid en sociale en territoriale cohesie.

De strategie moet de EU uit de economische crisis helpen en de Europese economie voorbereiden op de komende 10 jaar. De vorderingen ten aanzien van deze doelstellingen

⁶ http://www.vilt.be/Agrovoedingsketen_ondertekent_gedragscode

⁷ Mededeling van de Europese Commissie van 3 maart 2010: Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth” COM(2010)2020 final ([http://www.ipex.eu/ipex/webdav/site/myjahiasite/groups/CentralSupport/public/2010/COM_2010_2020/COM_COM\(2010\)2020_EN.pdf](http://www.ipex.eu/ipex/webdav/site/myjahiasite/groups/CentralSupport/public/2010/COM_2010_2020/COM_COM(2010)2020_EN.pdf))

worden getoetst aan vijf centrale EU-streefcijfers, die door de lidstaten moeten worden vertaald in nationale streefcijfers, naar gelang van hun uitgangspositie:

- 75% van de bevolking tussen 20-64 jaar moet werk hebben;
- 3% van het EU-bbp moet worden geïnvesteerd in O&O;
- de "20/20/20"-klimaat- en energiedoelstellingen moeten worden gehaald;
- het percentage voortijdige schoolverlaters moet lager zijn dan 10% en minstens 40% van de jongere generatie moet een titel of hoger onderwijsdiploma hebben;
- het aantal mensen voor wie armoede dreigt moet met 20 miljoen dalen.

Om de streefcijfers te halen, stelt de Commissie een Europa 2020-agenda voor in de vorm van een aantal kerninitiatieven. Het uitvoeren van deze initiatieven is een gedeelde prioriteit en er zal op alle niveaus actie moeten worden ondernomen: door EU-organisaties, lidstaten, en lokale en regionale overheden. Het gaat om:

- Innovatie-Unie: het accent in het O&O- en innovatiebeleid verleggen naar de belangrijkste knelpunten en de kloof tussen wetenschap en markt overbruggen zodat uitvindingen kunnen worden omgezet in producten. Het EU-octrooi zou ondernemingen bijvoorbeeld 289 miljoen euro per jaar kunnen besparen;
- Jongeren in beweging: de kwaliteit en de internationale aantrekkingskracht van het hoger onderwijs in Europa verbeteren door de mobiliteit van studenten en jonge arbeidskrachten te bevorderen. Concreet betekent dit dat vacatures in de lidstaten toegankelijker moeten zijn vanuit geheel Europa en dat diploma's en ervaring erkend moeten worden;
- Een digitale agenda voor Europa: duurzame economische en sociale voordelen bieden dankzij een digitale interne markt op basis van ultrasnel internet. Alle Europese burgers moeten in 2013 toegang hebben tot supersnel internet;
- Efficiënt gebruik van hulpbronnen in Europa: de verschuiving naar een zuinige en koolstofarme economie ondersteunen. Europa moet vasthouden aan de 2020-doelstellingen op het gebied van energieproductie, -efficiëntie en -verbruik. Dit leidt tot een besparing van 60 miljard euro op olie- en gasimport in 2020.
- Een industriebeleid voor groene groei: zorgen dat de industriële basis van de EU de concurrentie in de wereld van na de crisis aankan, door ondernemerschap te bevorderen en nieuwe vaardigheden te ontwikkelen. Dit levert miljoenen nieuwe banen op;
- Een agenda voor nieuwe vaardigheden en banen: de voorwaarden scheppen voor modernisering van de arbeidsmarkten, om meer werkgelegenheid te creëren en onze sociale modellen te kunnen behouden, nu de babyboomers met pensioen gaan; en
- Europees platform tegen armoede: sociale en territoriale cohesie bevorderen door armen en anderen die langs de zijlijn blijven staan, te helpen en in staat te stellen een actieve rol te spelen in de samenleving.

Een vertaling van de EU2020-strategie naar de totaliteit van de voedselketen in Vlaanderen werd nog niet uitgevoerd. Ook land-, tuinbouw en visserij komen in de EU2020-strategie niet expliciet aan bod. Wel omschrijft de EU2020-strategie de "high quality agricultural sector" als een van "Europe's many strengths". Wat dit echter concreet betekent voor land-, tuinbouw en visserij wordt (nog) niet verder verduidelijkt. In elk geval zouden tegen de

Europese Raad van juni 2010 alle EU-doelstellingen vertaald te zijn naar nationale doelstellingen.

In een mededeling aan de Vlaamse Regering⁸ werd reeds een aanzet gegeven voor Vlaamse indicatoren en Vlaamse doelstellingen. Deze doelstellingen en indicatoren zullen gebaseerd zijn op het Pact 2020.

In het PACT2020 wordt gesteld dat Vlaanderen in 2020 een performante landbouw heeft die de vergelijking kan doorstaan met de Europese landbouweconomische topregio's. Tevens werd er vooropgesteld dat het landbouwareaal uit het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen tegen 2020 juridisch verankerd zal zijn met het oog op rechtszekerheid inzake exploitatie.

4.2 Globale uitdaging: klimaatverandering

Een van de grootste uitdagingen voor de komende jaren is de klimaatverandering. Op dat vlak stelt de EU2020-strategie tegen 2020:

- 20% verhoging in energie-efficiëntie,
- 20% reductie in emissie van broeikasgassen,
- 20% aandeel hernieuwbare energiebronnen.

Als lange termijndoelstelling wordt een reductie van emissie van broeikasgassen van 50% voorgesteld.

De klimaatdoelstellingen, als onderdeel van de 2020-doelstellingen, zijn al tot op het niveau van de lidstaat verdeeld. Zo dient België tegen 2020 zijn uitstoot met 15% terug te dringen ten opzicht van 2005 voor niet-ETS⁹ sectoren (landbouw, transport en gebouwen)¹⁰. Ook dient België een aandeel van 13% hernieuwbare energie¹¹ te realiseren.

In de omschrijving van de externe ontwikkeling om te komen tot een witboek landbouwonderzoek¹² wordt gesteld dat landbouw een significante producent is van broeikasgassen, namelijk van methaan (veehouderij), CO₂ (transport, glastuinbouw) en stikstofoxiden (meststoffen).

In 2007 bedroeg de totale emissie van broeikasgassen uit de landbouw volgens het MiRA T¹³ (april 2009) 8 843 kton CO₂-equivalenten, een daling met 17 % t.o.v. 1990 en 13 % t.o.v. 2000. Dit terwijl de totale emissie van broeikasgassen in Vlaanderen in dezelfde periode met 6 % afnam. De sector draagt hiermee meer dan zijn steentje bij in het terugdringen van de emissie.

⁸ VR 2010 3004 MED.0213 en VR 2010 12 03 MED.0121BIS. Mededeling aan de Vlaamse Regering, Standpunt van Vlaanderen over de Europa 2020 strategie op basis van de Mededeling van de Europese Commissie van 3 maart 2010: Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth" COM(2010)2020 final

⁹ ETS =emission trading scheme

¹⁰ zie beschikking lastenverdeling 406/2009/EG)

¹¹ richtlijn hernieuwbare energie 2009/28/EG

¹² (http://lv.vlaanderen.be/nlapps/data/docattachments/Witboek_landb_2009_web_def.pdf)

¹³ <http://www.milieurapport.be/nl/feiten-cijfers/MIRA-T/sectoren/landbouw/emissies-naar-lucht-door-de-landbouw/emissie-van-broeikasgassen-door-de-landbouw/>

Uit het voortgangsrapport 2008¹⁴ van het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2006-2012 blijkt dat het aandeel van de land- en tuinbouwsector in de emissie van broeikassen in Vlaanderen, uitgedrukt in CO₂-equivalenten, minder dan 10% bedraagt van de totale Vlaamse emissies. In tegenstelling tot de sectoren gebouwen of transport realiseerde de land- en tuinbouwsector ten aanzien van 1990 een daling van de emissies. Het voortgangsrapport geeft aan dat de daling van de veestapel, de daling van de uitstoot tengevolge van het mestbeleid en de daling van het energiegebruik in de glastuinbouw aan de basis van deze daling ligt.

Wereldwijd wordt het aandeel van de landbouw in de broeikasgasemissie op 8 tot 13,5 % geschat, aldus het Milieurapport Vlaanderen¹⁵. Afhankelijk van het in rekening gebrachte gebied, zijn er ook bronnen die alarmerender berichten brengen over de landbouw. Zo publiceerde de FAO in 2006 een rapport waarin alleen al de veeteelt verantwoordelijk gesteld wordt voor 18 % van de wereldwijde broeikasgasemissie. Daarmee zou het aandeel van de veeteelt groter zijn dan dat van transport. De veeteelt zou verantwoordelijk zijn voor 9 % van de antropogene CO₂-emissies, vooral omwille van ontbossing ten voordele van weiden en akkerland voor het telen van voedergewassen. Verder zou de veeteelt 37 % van de antropogene CH₄-emissie veroorzaken en 65 % van de N₂O-emissie (Steinfeld et al., 2006). Aangezien de FAO meer dan een verdubbeling van de veestapel verwacht tegen 2050, ten gevolge van veranderende voedingspatronen, stellen de auteurs dat de uitstoot van het vee dringend verminderd moet worden.

In het Witboek Landbouwonderzoek wordt geconcludeerd dat er vrijwel zeker een grotere aandacht zal komen voor maatregelen om deze emissies verder te reduceren. Dit zal implicaties hebben voor de kostenstructuur van landbouw en de prijzen van bepaalde producten en productieprocessen, maar creëert ook mogelijkheden voor bepaalde productievormen. Verwacht wordt dat ook de consumenten op dit vlak steeds strengere eisen zullen gaan stellen en bewustere keuzes zullen wensen te maken.

In elk geval zal het EU klimaat- en energiepakket 2020 in belangrijke mate het Vlaamse post-2012 beleid sturen. Momenteel wordt een Vlaamse klimaatstrategie ontwikkeld die tegemoet komt aan dergelijke ambitieuze lange termijn doelstellingen en een aantal trendbreuken realiseert. De opvolger dus van het huidige Vlaams Klimaatbeleidsplan 2006 – 2012.

¹⁴ <http://www.lne.be/themas/klimaatverandering/klimaatconferentie/vlaams-klimaatbeleidsplan-2006-2012/voortgangsrapporten/090515-vora08-definitief>

¹⁵ http://www.milieurapport.be/Upload/Main/MiraData/MIRA-T/01_SECTOREN/01_05/AG_LANDBOUW.PDF

5 **Klimaatuitdaging: meten is weten in de voedselketen**

5.1 **Kennislacune carbon footprint**

De carbon footprint, ook wel CO₂ voetafdruk genoemd, is een maat voor de uitstoot van het aantal grammen broeikasgassen dat uitgestoten wordt in een bepaald proces. Momenteel lopen er heel wat initiatieven rond de berekening van de CO₂-voetafdruk, en in een breder kader de milieupact, van voedingsproducten:

- De International Organization for Standardization (ISO) werkt aan een nieuwe standaard “*Carbon Footprints of Products*” (ISO 14067). Deze standaard wordt gebaseerd op de ISO standaard voor LCA analyses (ISO 14040/44) en de standaard voor milieulabels (ISO 14025)¹⁶.
- De Ronde Tafel Sustainable Consumption and Production¹⁷. Deze werd officieel ingesteld op 6 mei 2009. Momenteel zijn 24 organisaties vanuit de voedselketen vertegenwoordigd (waaronder landbouw, toelevering landbouw, voedingsindustrie, industrie verpakkingsmaterialen, enz,...). Ook andere stakeholders, ondermeer de consumenten, zijn vertegenwoordigd. De Europese Commissie tenslotte is mede organisator (co-chair). Het initiatief wordt breed gedragen. De doelstelling van deze Ronde tafel is drieledig :
 - Het vaststellen van een betrouwbare, wetenschappelijke en uniforme methodologie om de milieu-impact van voedingsproducten (food and drinks) vast te stellen.
 - Het identificeren van gepaste communicatiekanalen (tools) om de verkregen informatie op vrijwillige basis te communiceren naar de consumenten en andere stakeholders.
 - Het promoten van een continue verbetering van de milieu-impact van de voedselketen.
- Op federaal niveau werd door de FOD volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu een Stakeholdersvergadering ‘LCA - MILIEUINFORMATIE’ opgericht. De werkzaamheden zijn erop gericht om bij te dragen tot de bepaling van een Belgisch standpunt in het kader van de debatten op Europees niveau over het berekenen van de milieuvoetafdruk van producten. Daarnaast wordt de werkgroep ook betrokken in de voorbereiding van de debatten binnen het ISO over de ‘carbon footprint’ (ISO 14067). Binnen het kader van deze stakeholdersvergadering zullen ook een aantal pilootprojecten worden uitgevoerd.

Feit is dat de berekeningsmethodes momenteel nog in volle ontwikkeling zijn en dat er nog geen eenduidig en aanvaard internationaal protocol voor handen is. Het Britse Standaardisatie Instituut (BSI) ontwikkelde reeds het PAS 2050, een protocol voor het berekenen van de carbon footprint van een product. Het is gebaseerd op de Levens Cyclus Analyse (LCA). Dit is een methode om de milieubelasting van een product te bepalen tijdens de hele levenscyclus, ‘van de wieg tot het graf’. Het rekenprotocol PAS 2050 vormt een basis voor het berekenen van broeikasgasemissies van producten, maar voor de landbouw

¹⁶ http://www.iso.org/iso/iso_catalogue

¹⁷ <http://www.food-scp.eu/>

zijn nog aanvullende regels nodig¹⁸. Een gelijkaardige methode werd ontwikkeld door het Franse Agence de l'environnement et la Maîtrise de l'Energie (Ademe): de Bilan Carbone¹⁹.

De impact van bovengenoemde ontwikkelingen op de Vlaamse land- en tuinbouw, en bij uitbreiding de ganse voedselketen, is niet duidelijk. Er is momenteel in Vlaanderen weinig expertise opgebouwd om in deze debatten een rol te spelen. Internationaal is er echter al heel wat kennis en literatuur voor handen (FAO Livestock's Long Shadow, Eipro 2006, UNEP Environmental Food Crisis, Garnett, Davis & May²⁰, UNEP²¹)

Wel is het zo dat er in Vlaanderen, en dan met name binnen het ILVO, onderzoek loopt naar de bepaling van concrete kengetallen. Zo loopt momenteel een onderzoeksproject *“Inschatting van de methaanproductie in de Vlaamse rundveehouderij en ontwikkeling van een systeem om methaanreducerende strategieën te evalueren”*²². Het project heeft enerzijds tot doel om, door het uitbouwen van een accuraat systeem ter monitoring van de methaanproductie bij grote herkauwers, een beter zicht te krijgen op de juiste hoeveelheden methaan die onder Vlaamse omstandigheden geproduceerd worden door rundvee en anderzijds om te beschikken over systemen om nieuwe en reeds bestaande methaanreducerende technieken te evalueren.

5.2 Onderzoeksproject “Carbon footprint van de Vlaamse veehouderij, Meten is weten”

De voedselketen in Vlaanderen heeft nood aan een robuuste, transparante, maatschappelijk gedragen en op internationale standaarden gebaseerde methode om de carbon footprint van land, tuinbouw- en visserijproducten of productgroepen vanuit een ketenbenadering te bepalen.

In eerste instantie zou kunnen gefocust worden op de intensieve veehouderij in Vlaanderen, waarbij de toelevering en de 1^e verwerking van deze producten in de ketenbenadering wordt meegenomen. Inzonderheid kan nagegaan worden of bestaande (bijvoorbeeld bilan carbone) en nieuwe methodologieën (ISO) kunnen toegepast worden.

De bepaling van de carbon footprint kan leiden tot een gedegen monitoring die op zijn beurt leidt tot inzichten en een stimulans om bestaande systemen te verbeteren en nieuwe systemen te ontwikkelen.

Gegeven de uitdaging van klimaatverandering is een verdere verduurzaming en transitie van de intensieve veehouderij in Vlaanderen van strategisch belang voor de betrokken sectoren.

¹⁸ http://enews.nieuwskiosk.nl/jump.aspx?i=311&e=10168&u=874069&li=107629&url=http://www.lei.wur.nl/NL/nieuwsagenda/nieuws/Standdaard_rekenmethode_voor_carbon_footprint_is_niet_genoeg.htm

¹⁹ www.ademe.fr/bilan-carbone

²⁰ <http://www.pnas.org/content/early/2010/06/14/0914216107.full.pdf>

²¹ <http://www.uneptie.org/scp/publications/details.asp?id=WEB/0159/PA>

²² <http://www.ilvo.vlaanderen.be/NL/Onderzoek/Functioneledierenvoeding/Milieu/Inschattingmethaanproductie/tabid/4615/language/nl-BE/Default.aspx>

6 Conclusie

Het antwoord van de SALV op de oproep van de Minister-president tot transitie oefening in het kader van de Staten-generaal Industrie concretiseert zich in een voorstel voor een onderzoeksproject “*Carbon footprint van de Vlaamse veehouderij, meten is weten*”.

Recent werden een aantal initiatieven in de voedselketen opgestart (ketenoverleg, 10 pijlers van de voedselketen). De SALV meent dat een duurzame ontwikkeling van de voedselketen kan versterkt worden indien de carbon footprint van de Vlaamse veehouderij op een transparante, maatschappelijk gedragen en op internationale wetenschappelijke gebaseerde methode kan bepaald worden.²³ In een volgende fase kunnen op basis van de ervaringen van het project in de veehouderij voor andere sectoren gelijkaardige studies uitgevoerd worden, bijvoorbeeld rond energie-efficiëntie in de tuinbouwketen of rond visserij

De SALV vraagt dat de onderzoeksinstituten in Vlaanderen (ILVO, VITO, universiteiten,...) de krachten bundelen zodat er in afstemming met de betrokkenen uit de SALV en het middenveld snel tot duidelijke inzichten kan gekomen worden.

²³ Evenzo zou ook de oefening ook voor de visserij kunnen gemaakt worden